

Millaisia maaseudulle muuttajat ovat?*

Satu Nivalainen

Tutkija, KTL

Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos

1. Taustaa

Kaupungistuminen ja jonkinasteinen alueellinen keskittyminen on jo pitkään ollut tyypillistä Suomen aluekehitykselle (esim. *Palomaki* 1991), mutta 1990-luvun alun syvän laman jälkeen muuttoaktiivisuus vilkastui selvästi. Esi-merkiksi vuosina 1996–2000 asuinkuntaa vaihtoi yhteensä yli 1,2 miljoonaa suomalaista, eli yli viidesosa maamme asukkaista. Laman myötä myös muuttoliikkeen alueellinen kuva muuttui; viime vuosina keskittyminen on ollut erittäin voimakasta. Samaan aikaan kun Helsinki on EU:n voimakkaimmin kasvavia keskuksia, jopa 90 % maamme pinta-alasta lukeutuu muuttotappioalueisiin (ks. *Hanell* et al. 2002).

Yleisen keskustelun luoman kuvan mukaan muuttajat suuntaavat vain suurimpiin ja veto-voimaisimpiin keskuksiin, ja poismuutto erityisesti maaseudulta on vilkasta. Todellisuudessa

kuitenkin kaikki alueet ovat sekä lähtö- että tulomuuton kohteena. Vaikka maaseudun muuttotappio on laman jälkeen kasvanut, yleisen muuttoaktiivisuuden nousun myötä myös maaseudulle muuttavien määrä on lisääntynyt. Joka vuosi maaseudulle muuttaa liki 50 000 uutta asukasta. Tästä huolimatta maaseutu-alueille suuntautuva muuttoliike on jäänyt hyvin vähälle huomiolle julkisuudessa.

Muuttajien ominaisuuksia on viime vuosina tutkittu paljon. Aikaisempien tutkimusten perusteella muuttajat ovat tyypillisesti opiskelu- tai työuran alkuvaiheessa olevia perheettömiä nuoria tai nuoria aikuisia (esim. *Laakso* 1998; *Tervo* 2000; *Ritsilä* 2001). Koska muuttoliike on iän mukaan valikoivaa, se vaikuttaa alueiden väestöön sekä heti muuton tapahduttua, että tulevaisuudessa syntyvyysvaikutuksen kautta: nuorten ja parhaassa hedelmällisyyssä olevien muutto lisää syntyneiden määrää muuttovoittoalueilla ja pienentää sitä muuttotappioalueilla. Seurauksena alueiden ikärakenteet eriytyvät. Inhimillisen pääoman ja talouskasvun välillä on yhteys (esim. *Krugman* 1991).

* Artikkelin perustuu maa- ja metsätalousministeriön sekä Osuuspankkiryhmän Kyösti Haatajan Säätiön rahoittaman tutkimusprojektin tuloksiin. Jyväskylän yliopistolle kiitos aiheiston käyttömahdollisuudesta. Artikkelin on viimeistelty Yrjö Jabnssonin säätiön stipendillä (projekti n:o 4662).

Koska muuttoliike on myös koulutuksen mukaan valikoivaa – muuttajat ovat tyypillisesti hyvin koulutettuja – alueiden kasvupotentiaali ja kehitysedellytykset ovat vaarassa vinoutua (ks. Ritsilä 2001). Erityisesti laman jälkeen osaavan työvoiman keskittyminen näyttää lisääntyneen; jo tällä hetkellä kaupungeissa asuvien koulutustaso on lähes 50 % korkeampi kuin maaseudulla asuvien (Havén 1999).

Muuttoliikkeen vaikutus aluekehitykseen luonnollisesti riippuu kunkin alueen lähtö- ja tulomuuttajien ominaisuuksista. Tiedämme millainen tyypillinen muuttaja yleensä on, mutta pätevätkö nämä tulokset myös maaseudulle suuntaaviin, vai eroavatko muuttajat muutto-kohteen mukaan? Esimerkiksi *Champion* (1998) totesi Englantia koskevassa tutkimuksessaan, että maaseudulle muuttajat eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan eroja löytyy henkilökohtaisten ominaisuuksien, muuton motiivien, muuttomatkan ja aikaisemman asuinalueen suhteen. Suomessa tulomuuttoa eli tiettyille alueille muuttavia on tarkasteltu vain muutamassa tutkimuksessa (esim. Ritsilä 2001; *Haapanen* 2002). Näissäkin mielenkiinto on kohdistunut lähinnä keskuksiin muuttavien ominaisuuksiin.

Alueellisten vetovoimatekijöiden hyödyntämisen näkökulmasta ”vastavirtaan” kulkevien muuttajien tunnistaminen on tärkeää. Tietojeni mukaan muuttoliikkeen valtavirrasta poikkeavasti muuttavien yksilöiden ominaisuuksia ja muuttopäätökseen vaikuttavia tekijöitä ovat mikroaineistolla tarkastelleet vain *Kauhanen* ja *Tervo* (2002). He eivät kuitenkaan ottaneet huomioon maaseutu-ulottuvuutta, vaan aluejako oli seutukuntapohjainen. Joitakin kyselyihin pohjautuvia maallemuuttoa käsitteleviä tutkimuksia on myös tehty (esim. *Pekkonen* 2002; *Heikkilä* et al. 2002). Vaikka kyselytutkimuk-

set tuottavat arvokasta ja tarkkaa tietoa tutkimuskohteestaan, ne eroavat kuitenkin lähtökohdiltaan tilastoaineistoon perustuvasta analyysistä.

Käsillä olevassa tutkimuksessa selvitetään laajan yksilötason tilastoaineiston avulla millaiset ihmiset muuttavat maaseudulle. Muuttajina pidetään vuosina 1996–97 asuinkuntaa vaihtaneita, ja maaseutu on määritelty Tilastokeskuksen ”maaseutumainen kunta” -käsitteen avulla. Tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa maallemuuttajien ominaisuudet ja löytää tekijöitä, joiden suhteen maaseudulle muuttavat yksilöt/perheet poikkeavat muista muuttajista ja väestöstä yleensäkin. Esimerkiksi henkilökohtaisten ominaisuuksien, perhesuhteiden ja lähtöalueen ominaisuuksien vaikutusta tarkastellaan. Ekonometriset tarkastelut tehdään diskreetin valinnan mallien avulla.

Tutkimus rakentuu siten, että luvussa 2 käsitellään lyhyesti aikaisempia aihepiiriä sivuvia tutkimuksia. Aineistoa ja käytettyjä menetelmiä kuvataan luvussa 3. Empiiriset tulokset esitellään luvussa 4 ja luku 5 summaa tutkimuksen keskeisimmät päätelmät.

2. Aikaisempia tutkimuksia

Muuttoliiketutkimus on lisääntynyt 1990-luvun puolenvälin jälkeen huomattavasti. Aihepiiriä on tarkasteltu monesta eri näkökulmasta sekä makro- että mikrotasolla. Makrotason tutkimukset ovat tarkastelleet muuttovirtoja tai yrittäneet selvittää näihin vaikuttavia tekijöitä (esim. *Vartiainen* 1997; Ritsilä 2001; *Hämäläinen* ja *Böckerman* 2002). Mikronäkökulma on puolestaan valaissut yksilöiden tai perheiden muuttopäätöksiä ja muuton vaikutuksia yksilöiden tulo- ja työllisyyskehitykseen (ks. *Nivalainen* 2000; *Tervo* 2000; *Pekkala* 2002). Yksi-

lötason tilastoaineistoihin pohjautuvissa tutkimuksissa muuttajien ominaisuuksia on useimmiten tarkasteltu lähtömuuton avulla. Muuttotapahtuma on määritelty joko lääni-, maakunta-, seutukunta- tai kuntapohjaisesti. Lähtömuuton alueellinen ulottuvuus on otettu huomioon joissakin tapauksissa (esim. Ritsilä 2001; Haapanen 2002). Myös tiettyjä esimerkki-alueita on tarkasteltu (Laakso 1998). Tulomuuttoa on käsitelty vain muutamassa tutkimuksessa. Kauhanen ja Tervo (2002) tarkastelivat seutukuntien välistä muuttoa kohdealueen mukaan. Tutkimus ei koskenut erityisesti maaseudulle muuttoa, vaan seutukunnat jaoteltiin positiivisen, hieman negatiivisen ja erittäin negatiivisen kehityksen alueisiin taloudellisten kriteerien perusteella. Tulosten mukaan huomattava osa heikoimmille alueille kohdistuvasta muutosta on paluumuuttoa, ja näille alueille muuttajat ovat tyypillisesti keskimääräistä vanhempia ja useammin työttömiä. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin koulutettujen muuttavan pois negatiivisen kehityksen alueilta ja suuntaavan todennäköisimmin positiivisen kehityksen alueille. Samansuuntaisia havaintoja teki myös Ritsilä (2001) tarkastellessaan korkeasti koulutettujen muuton suuntaa kuntien välisissä muutoissa¹. Tulosten mukaan korkeasti koulutetut muuttavat kaupunkimaisiin kuntiin, joten muuttoliike edistää osaamispotentiaalin keskittymistä. Lisäksi tutkimus osoitti opiskelun, pendelöinnin ja asunnon omistamisen lisäävän kaupunkiin muuton todennäköisyyttä, ja korkeamman iän ja työttömyyden vähentävän sitä. Edellisten lisäksi tulomuuttoa on käsitellyt esimerkiksi Haapanen (2002), mutta hän jakoi

kohdealueet kasvukeskuseutukuntiin ja periferiaan², joten tulokset eivät ole maaseudun kannalta erityisen relevantteja.

Muuttoliikkeen kaupunki-maaseutu -ulottuvuutta erityisesti maaseudun näkökulmasta on tarkasteltu erilaisilla kyselytutkimuksilla. Vaikka kyselyjen kohdejoukot tyypillisesti poikkeavat toisistaan, tietyiltä osin eri tutkimukset tuottavat varsin yhteneviä tuloksia. Yleisesti työ ja toimeentulo ovat tärkeitä muuton motiiveja (esim. Heikkilä et al. 2002). Koulutus- ja urakehitysmahdollisuudet vaikuttavat nuorten asuinpaikan valintaan, ja eritoten nuorilla vastavalmistuneilla työhön liittyvät tekijät ovat useimmiten muuttoaikeiden taustalla (Paunikallio 1997; Aho ja Ilola 2002). Kaupungit ovatkin vetovoimaisia erityisesti koulutusikäisten, työelämään astuvien ja itsenäistyvien nuorten mielestä (Haliseva-Soila 1993). Eri tyypillisillä alueilla työntö-, veto- ja kiinnittävät tekijät poikkeavat toisistaan. Tutkimusten mukaan muuttotappioalueille vetävät ja siellä pysymiseen vaikuttavat mm. asumis- ja ympäristötekijät. Myös perhesuhteet ja perhetilanne luovat siteitä asuinpaikkakunnalle. Kasvualueilla kiinni pitäviä tekijöitä ovat erityisesti työ ja uramahdollisuudet. Samat tekijät toimivat muuttotappioalueilla yleensä poismuuttoa edistävinä tekijöinä. (Paunikallio 1997; Aho ja Ilola 2002; Heikkilä et al. 2002) Maaseudulta muuttamisen syyt ovatkin enimmäkseen toimeentuloon liittyviä perussyitä, jotka pakottavat lähtemään. Kaupungeista poismuuton motiivit puolestaan liittyvät ennemminkin elämänlaadun kohentamiseen (Heikkilä et al. 2002). Näitä ovat mm. asumiseen, elinkustannuksiin

¹ Muuttokobteet jaettiin kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. Aineisto koostui pelkästään muuttajista.

² Kasvukeskuksia olivat Helsingin, Salon, Porvoon, Tampereen, Turun, Vaasan, Jyväskylän, Kuopion ja Oulun seutukunnat. Kaikki loput seutukunnat olivat periferiaa.

ja asuinympäristöön liittyvät tekijät; kaupungit työntävät pois lapsiperheitä ja juuri eläkkeelle jääneitä. Asumiseen liittyvien tekijöiden työntövaikutus näyttää korostuvan erityisesti Uudellamaalla. (Haliseva-Soila 1993; Aho ja Ilola 2002)

Maaseutu mielletään laadukkaaksi elinympäristöksi; eräiden tutkimusten mukaan jopa kaksi kolmesta suomalaisesta pitää maaseutua kaupunkia parempana asuinpaikkana (ks. *Mäntylä* 1998). Alueellisia eroja on; esimerkiksi Ahon ja Ilolan (2002) mukaan pääkaupunkiseudulla asuvat preferoivat asuinympäristönä suurta kaupunkia, mutta heistäkin joka kolmannen mielestä maaseutu on vähintään melko houkutteleva ympäristö. Toisaalta, vaikka maaseudulle muuttohalukkuutta löytyisikin, muuton esteenä voivat toimia mm. sekä omat että puolison työmahdollisuudet, lasten koulutukseen liittyvät tekijät ja toimeentulon epävarmuus (*Heinonen* 2000). Erityisesti korkeasti koulutettujen kaupunkilaisten maallemuuton mahdollisuuksia rajoittaa työmahdollisuuksien puute (Haliseva-Soila 1993). Nuoret ja perheettömät suosivat suuria kaupunkeja, sen sijaan nuorehkot keski-ikäiset ja eläkeikää lähestyvät suhtautuvat maaseudulla asumiseen keskimääräistä suopeammin. Iän myötä työn merkitys vähenee ja samalla asuinympäristön ja viihtyisyyden merkitys lisääntyy. Varttuneemilla muuttoaikeiden taustalla on usein tyytymättömyys nykyiseen asuinpaikkaan (ks. Aho ja Ilola 2002). *Hunnakko* ja *Palm* (2002) havaitsivat, että osa maaseudulle muuttoa suunnittelevista³ ei viihtynyt kaupungissa. Maaseudulle muuttajat olivat usein kotoisin nykyisen asuin-

paikan ulkopuolelta, ja verrattuna kaupunkiin jäämässä oleviin useampi maaseudulle muuttoa suunnittelevista oli asunut lapsuudessaan maalla. Osalla muuttopäätöksen taustalla vaikuttikin halu palata synnyinseudulle. Muissakin tutkimuksissa on tullut esiin halukkuus siirtyä lähemmäksi alkuperäistä kotiseutua myöhemässä vaiheessa elämänsäkaarta (esim. Aho ja Ilola 2002).

Pehkosen (2002) mukaan maaseutu näyttää houkuttelevan erityisesti eläkeläisiä tai työttömiä. Myös *Hunnakko* ja *Palm* (2002) havaitsivat maaseudulle muuttoa suunnittelevien eroavan kaupunkiin jäämässä olevista: maallemuuttajat olivat harvemmin korkeasti koulutettuja, harvemmin hyvätuloisia ja useammin työttömiä tai lomautettuja. Asumismuodolla oli vaikutusta muuttoaikeisiin; maaseudulle muuttamassa olevat asuivat suhteellisesti useammin kerrostalossa ja harvemmin omistusasunnossa. Maallemuuttosuunnitelmien taustalla oli monesti itsenäisen, rauhallisen asumisen kaipuu. Yleensäkin maalle muuttaneilla muuton motiivina korostuvat selkeästi asumiseen ja asuinympäristöön liittyvät tekijät (esim. *Lehtonen* et al. 1996; *Pekkanen* et al. 1997; *Heikkilä* et al. 2002). Esimerkiksi pääkaupunkiseudulta läheisille maaseutualueille muuttaneilla vaikuttimena oli usein asunnon vaihtotarve, ja työpaikan sijainnin vuoksi muutto tehtiin pendelöintietäisyydelle⁴ (*Lehtonen* et al. 1996). Myös *Pehkonen* (2002) havaitsi maalle muutettaessa muuttomatkan olevan yleensä melko lyhyt ja työsäkävien muuttajien pendelöinnin kaupunkiin olevan yleistä. Asumisen lisäksi maaseudulle

³ *Hunnakko* ja *Palm* (2002) tutkivat vuosina 1940–50 syntyneiden suurimmilla keskuseuduilla asuvien muuttoaikomuksia eläkkeelle siirtymisen jälkeen.

⁴ Esimerkiksi *Helsingin* seudulla kohtuulliseksi koettu pendelöintietäisyys on noin 50–70 kilometriä. Tämä vaihtelee keskuksen koon mukaan, pienemmissä keskuksissa kohtuullinen pendelöintimatka on lyhyempi (ks. *Mäntylä* 1998).

muuttamisen kannusteiksi on havaittu erityisesti lapsiperheillä kasvuympäristön turvallisuus ja luontoon liittyvät tekijät (Pekkanen et al. 1997; Pehkonen 2002). Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Ruotsissa (ks. Glesbygdverket 2001).

3. Analyttinen kehikko, aineisto ja muuttajat

3.1 Teoriaperusta

Analyyttisen teoreettiset lähtökohdat perustuvat inhimillisen pääoman teoriaan (*Sjaastad* 1962). Teorian mukaan yksilöt investoivat inhimilliseen pääomaansa toiminnalla, jonka tuotot realisoituvat tulevaisuudessa. Tietoja, taitoja tai muita ominaisuuksia lisäävät tai parantavat toimet, esim. opiskelu tai muuttaminen, ovat tällaisia investointeja. Teorian mukaan muuttopäätöksessä ratkaisevaa on yksilön tai perheen pitkän aikavälin hyöty tai hyvinvointi. Muutto tapahtuu vain, jos muuttamalla saadaan enemmän hyötyä kuin pysymällä nykyisellä asuinpaikalla, eli jos muutosta tulevaisuudessa koituvat hyödyt ylittävät sen kustannukset. Muuttokohdeksi valitaan se alue, jolla saavutetaan nettomääräisesti suurin mahdollinen hyötytaso.

Hyöty/hyvinvointi voi riippua monesta eri asiasta, jotkut mittaavat sitä rahamääräisesti, toisille merkitsee enemmän elinympäristö tai muut ei-rahamääräiset tekijät. Muutosta aiheutuvia kustannuksia ovat välittömästi muuttoon liittyvien kustannusten (esim. matka- ja kuljetuskustannukset) ohella myös esim. muuttamisen vuoksi menetetyt ansiot (ns. vaihtoehtois-kustannukset). Lisäksi muutosta aiheutuviksi voidaan lukea mm. tutun elinympäristön ja ystävien jättämiseen liittyvät psyykkiset kustannukset tai epävarmuudesta aiheutuvat kustan-

nukset. Teoria antaa hyvät lähtökohdat muutoliikkeen tutkimiseen.

3.2 Aluejako, aineisto ja mallitus

Tutkimuksen aluejaon pohjana on Tilastokeskuksen (1997⁵) luokitus, jossa kunnat on jaettu kolmeen ryhmään: maaseutumaisiin, taajaan asuttuihin ja kaupunkimaisiin. Maaseutumaisia ovat kunnat, joiden väestöstä *i*) alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000 asukasta tai *ii*) vähintään 60 %, mutta alle 90 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4 000. Käytettävissä oleva aineisto ei mahdollista tämän tarkempaa maaseudun määritelmää. Koska tutkimuksessa keskitytään maaseudulle muuttoon, empiirisissä tarkasteluissa aluejakona on käytetty maaseutua ja muita alueita. Kaupunkimaisia ja taajaan asuttuja kuntia käsitellään siis yhtenä ryhmänä. Valtaosa Suomen kunnista on maaseutumaisia, vuonna 1997 näitä kuntia oli 315. Maaseudulla asuu noin 1,2 miljoonaa suomalaista, eli vajaa neljäsosa väestöstä.

Tutkimuksen aineisto on peräisin Tilastokeskuksen väestölaskentojen pitkittäistiedostosta. Tästä tiedostosta on ensin poimittu 1 % otos, joka on henkilötasolla edustava. Tämän jälkeen otosta on eri vuosina täydennetty lisäämällä otoshenkilöiden kanssa samaan asutokuntaan kuuluvat henkilöt. Näin perusaineiston kooksi on saatu lähes 700 000 yksilöä. Aineisto kattaa vuodet 1970, 1975, 1980, 1985 ja 1987–1997. Väestölaskentojen tietojen lisäksi aineistoon on yhdistetty työssäkäyntitilaston, asumistilastojen ja erilaisten rekisterien sisältämiä tietoja. Eri tietolähteitä yhdistämällä ai-

⁵ Luokittelussa on käytetty vanhaa aluejakoa, koska tutkimusaineisto koskee vuosia 1995–97.

neistosta on saatu erittäin kattava ja monipuolinen. Mm. yksilön asuinpaikka, henkilökohtaiset ominaisuudet, taloudellinen toiminta ja perhesiteet voidaan selvittää usean vuoden ajalta. Aineisto ei kuitenkaan sisällä tietoja muuttamisen motiiveista. Myöskään ns. ”pehmeiden” (ei-mittayksiköllisten) tekijöiden, esim. henkilön arvojen, vaikutusta muuttopäätökseen ei ole mahdollista selvittää tällä aineistolla.

Tutkimuksessa on käytetty kahta otosta. Ensimmäiseen otokseen poimittiin 1 % otokseen kuuluvat 16–69-vuotiaat (v. 1995) Manner-Suomessa asuvat. Lapset ja laitosväestö rajattiin otoksen ulkopuolelle. Tällä aineistolla voidaan tutkia, miten muuttajat eroavat ei-muuttajista. Otoksen koko on 27 371 yksilöä, joista 1935 (7,1 %) on muuttanut asuinkuntaa vuonna 1996 tai 1997. Noin viidennes muuttajista on muuttanut maaseutualueille ja heistä reilu 70 % on lähtöisin muualta kuin maaseudulta. Tämä vastaa melko tarkasti koko maan lukuja kuntien välisissä muutoissa vuosina 1996 ja 1997. Muutoinkin aineiston tarkastelu osoittaa, että vastaavuus koko väestön kanssa on hyvä⁶. Koska muuttajien, etenkin maaseudulle muuttajien, määrä yhden prosentin otoksessa on pieni, toinen otos muodostettiin poimimalla perusaineistosta kaikki yksilöt, jotka vaihtoivat asuinkuntaa vuosina 1996 tai 1997. Tällöin muuttajien ominaisuuksien tarkempi tarkastelu on mahdollista. Tämä otos rajattiin samoilla kriteereillä kuin ensimmäinen otoskin (mukaan 16–69-vuotiaat Manner-Suomessa asuvat; lapset ja laitosväestö pois). Pelkästään muuttajista koostuva otos sisältää 28 824 yksilöä. Heistä 21 % on muuttanut maalle vuonna 1996 tai 1997. Muuttajista 17 918 on muuttanut maakunnan sisällä (ns. lä-

himuutto). Heistä 22 % on suunnannut maalle. Maakunnasta toiseen (ns. kaukomuutto) on muuttanut 10 906 ja heistä viidennes on maaseudulle muuttajia.

Empiirinen analyysi suoritetaan diskreetin valinnan perheeseen kuuluvien multinomial logit- ja logit-mallien avulla (ks. tarkemmin esim. *Greene* 1997). Mallituksen ideana on selvittää, miten selittävät tekijät vaikuttavat eri vaihtoehtojen toteutumisen todennäköisyyteen. Mallit estimoidaan suurimman uskottavuuden menetelmällä.

3.3 Muuttajat

Kaikki selittävät muuttajat, jos ei toisin mainita, on mitattu vuonna 1995, eli ennen muuttoa. Muuttajien keskiarvot on esitetty liitteenä olevassa taulukossa. Käytetyt muuttajat voidaan jakaa kolmeen ryhmään: henkilökohtaiset ominaisuudet, perhetekijät ja alueelliset ominaisuudet. Muuttajat on valittu sekä teoreettisista että empiirisistä lähtökohdista, eli ne vaikuttavat muuttopäätökseen teorian ja/tai aikaisempien empiiristen tutkimusten perusteella. Muuttajia valittaessa muodostetaan yleensä tietty käsitys niiden odotetusta vaikutuksesta tutkittavaan ilmiöön. Koska tämän tutkimuksen kanssa vertailukelpoisia maallemuuttoa käsitteleviä empiirisiiä tutkimuksia ei ole, tässä muuttajat esitellään lähinnä muuton todennäköisyyteen yleisesti odotetun vaikutuksen kautta, muodostamatta ennakkokäsitystä maalle ja muualle muuttajien mahdollisista eroista. Lisäksi aikaisempien empiiristen löydösten esitelyssä rajoitutaan lähinnä suomalaisiin tutkimuksiin.

Muuttamisalttiuden on havaittu pienenevän iän myötä (esim. Laakso 1998; *Häkkinen* 2000; Ritsilä 2001). Mitä iäkkäämpi henkilö on, sitä

⁶ Vertailut saatavissa tutkijalta pyydettyäessä.

vähemmän hänellä on jäljellä aikaa nauttia muuton hyödyistä. Myös esim. tiettyyn työpaikkaan liittyvä osaaminen (ns. paikkasidonnainen henkinen pääoma) lisääntyy työssäolo vuosien (iän) myötä. Lisäksi eri elämänvaiheissa muuton kustannukset vaihtelevat. Iän ja muuttamisen välinen yhteys ei kuitenkaan välttämättä ole lineaarinen, minkä vuoksi tarkastellaan myös mahdollista epälineaarista vaikutusta (ikä toiseen potenssiin). Sukupuolen merkitys ei aikaisempien tutkimusten perusteella ole kiistaton (Ritsilä 2001; Avikainen et al. 2001; Haapanen 2002). Koulutuksen vaikutus sen sijaan on selkeä: mitä korkeampi henkilön koulutus on, sitä todennäköisempää on muuttaminen (esim. Ritsilä 2001; Haapanen 2002; Nivalainen 2003). Koulutus lisää yleistä henkistä pääomaa, joka on helposti liikuteltavissa paikasta toiseen. Lisäksi koulutetummilla yksilöillä työmahdollisuudet usein ovat rajalliset tietyssä paikassa, joten muuttaminen voi olla ainoa keino parantaa urakehitystä. Vahvempien alueellisten siteiden ja suurempien vaihtoehtokustannusten vuoksi työllisten muuttoalttiuden odotetaan olevan pienempi kuin työttömänä tai työvoiman ulkopuolella olevien. Erityisesti työttömien on havaittu muuttavan aktiivisesti (ks. esim. Laakso 1998; Nivalainen 2000; Ritsilä 2001). Myös opiskelijat ovat aikaisempien tutkimusten perusteella muuttoalttiita (esim. Häkkinen 2000), sillä koulutusmahdollisuuksia ei ole joka paikkakunnalla. Vastavalmistuneidenkin on havaittu muuttavan keskimääräistä enemmän (esim. Haapanen 2002); monesti työuran alkuvaiheessa sopivan työpaikan löytäminen vaatii alueellista liikkuvuutta.

Tulojen vaikutus muuttamiseen ei ole yksiselitteinen. Muuttoalttius voi pienentyä tulojen myötä, koska suurempituloisilla muuttamisen

vaihtoehtokustannukset ovat suuremmat. Toisaalta korkeampien tulojen voidaan myös olettaa tarjoavan paremmat taloudelliset mahdollisuudet muuttamiselle. Omistusasumisen ja muuttohalukkuuden välisen relaation on havaittu olevan negatiivinen (esim. Avikainen et al. 2001). Asunnon hankinta luo siteitä alueelle ja saattaa myös heijastaa aikomusta asua tietyllä alueella pidemmän aikaa. Äidinkielen vaikutusta ei juurikaan ole tutkittu, mutta Häkkinen (2000) havaitsi ruotsinkielisten muuttavan valtaväestöstä harvemmin.

Muuttokokemuksen on todettu lisäävän muuttamisen todennäköisyyttä (esim. Nivalainen 2000; Avikainen et al. 2001). Aiemmin muuttaneilla siteet alueelle ovat yleensä löysemmät ja muuttoprosessin tuntemus helpottaa uudelleen muuttamista. Myös pettymys edellisen muuton lopputulokseen voi kannustaa muuttamaan uudelleen. Toisaalta muuttohistoria voi myös heijastaa havaitsematonta heterogeenisyyttä, eli tietyillä yksilöillä voi olla sellaisia havaitsemattomia ominaisuuksia, jotka vaikuttavat positiivisesti muuton todennäköisyyteen. Tällöin aikaisemmalla muuttokokemuksella ei sinänsä ole vaikutusta muuttamiseen, vaan se mittaa havaitsemattomia tekijöitä (ks. esim. Baltagi 1995). Myös pendelöijien on todennettu olevan muita muuttoalttiimpia (ks. Nivalainen 2000; Avikainen et al. 2001; Haapanen 2002). Pendelöinti voi toimia muuton substituuttina, mutta jossakin vaiheessa muuttaminen lähemmäksi työpaikkaa voi tulla mielekkäämmäksi vaihtoehdoksi, erityisesti jos työmatka on pitkä. Auton omistamisen vaikutusta ei tietääkseni Suomessa ole tutkittu aikaisemmin. Se voi vähentää muuttamisen tarvetta, koska esim. pendelöinti mahdollistuu, mutta sama argumentti voi puoltaa myös auton omistamisen ja muuton positiivista yhteyttä.

Perhesiteet vaikuttavat muuttoaktiivisuuteen. Naimisissa olevien muuttotodennäköisyyden oletetaan olevan keskimääräistä pienempi (esim. *Mincer* 1978; Avikainen et al. 2001). Mitä suurempi perhe, sitä suuremmat ovat muuttokustannukset, ja sitä harvemmin muutetaan. Toisaalta asuntokunnan koon muutos voi lisätä muuttoalttiutta muuttuneiden asuminen kautta (ks. Haapanen 1998). Lasten on havaittu pienentävän muuttamishalukkuutta (esim. Kauhanen ja Tervo 2002). Eriyisesti kouluikäisten lasten olemassaolo vaikuttaa negatiivisesti muuton todennäköisyyteen (ks. Nivalainen 2000), koska lapset tässä vaiheessa ovat muodostaneet siteitä nykyiselle alueelle koulun ja ystäviensä kautta. Perheellisillä myös puolison työmarkkina-asema ja koulutus vaikuttavat muuttoalttiuteen. Työssäkäyvän puolison odotetaan pienentävän muuton todennäköisyyttä lisäämällä muuton vaihtoehtokustannuksia (Häkkinen 2000; Nivalainen 2000). Toisaalta puolison korkea koulutus voi lisätä perheen muuttohalukkuutta, sillä muuttoaktiivisuus yleisesti nousee koulutuksen myötä. Vaikutus voi osin olla sukupuolisidonnainen (Nivalainen 2003).

Alueen työttömyysasteen ja muuton välillä on havaittu positiivinen relaatio (Ritsilä 2001; Häkkinen 2000; Avikainen et al. 2001). Näin on nimenomaan pidemmän matkan muutoissa, sillä eräissä tapauksissa lähimuutoissa on todennettu jopa negatiivinen vaikutus (ks. Nivalainen 2000). Lähtöalueen asuntojen hintatason vaikutusta ei juurikaan ole tutkittu. Sen sijaan alueen tuotantorakenteen on havaittu vaikuttavan; muuttajat lähtevät maatalousvaltaisilta alueilta ja suuntaavat palveluvaltaisille alueille. Alueen kaupunkimaisuus korreloi positiivisesti tulomuuton kanssa (Ritsilä 2001). Myös asuinpaikan asukasluvun sekä asukasti-

heyden on todettu vaikuttavan muuttoalttiuteen (Nivalainen 2000; Haapanen 2002).

4. Empiiriset tulokset

4.1 Muuttopäätökseen vaikuttavat tekijät

Tässä osiossa esitellään muuttajien ominaisuuksia ensimmäisen otoksen perusteella, eli tarkastellaan sitä, miten muuttajat eroavat ei-muuttajista. Muuttajat on eroteltu muuttokohteen mukaan maaseutualueille ja muille alueille muuttaviin, eli selitettävä muuttajia on kolmiluokkainen: 0 = ei muuttoa, 1 = maallemuutto ja 2 = muualle muutto. On huomattava, että vaikka eri etäisyyksille tapahtuvien muuttojen taustalla voivat ainakin osittain vaikuttaa eri tekijät (ks. *Korkiasaari* 1991; Nivalainen 2000), muuttajien pienen määrän vuoksi muuttomatkan pituutta ei ole tässä vaiheessa otettu huomioon, eli muuttajia ovat kaikki asuinkuntaa vuosina 1996 tai 1997 vaihtaneet. Taulukossa 1 on esitetty multinomial logit -mallin estimointitulokset (1. ja 2. sarake). Tuloksia tarkastellessa on pidettävä mielessä, että vertailuryhmänä ovat ei-muuttajat, eikä eri alueille muuttajien ominaisuuksia voi näiden tulosten perusteella välttämättä verrata. Kiinnostuksen kohteena on lähinnä vaikutuksen suunta ja merkitsevyys, vaikutuksen suuruus ei niinkään ole oleellista.

Ensin tarkastellaan henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikutusta muuttopäätökseen. Naiset muuttavat miehiä todennäköisemmin maalle, muille alueille muutossa sukupuoli ei ole tilastollisesti merkitsevä. Iän ja maallemuuton välillä on positiivinen relaatio. Ikäprofiili on kuitenkin epälineaarinen: maallemuuton todennäköisyys kohoaa aina hieman yli 30-vuo-

Taulukko 1. Muuttopäätökseen ja muuttokohteen valintaan vaikuttavat tekijät; multinomial logit- ja logit-mallien kertoimet

	Maallemuutto ja muualle muutto		Lähimuutto ja kaukomuutto	
	Maallemuutto vs. ei muuttoa	Muualle muutto vs. ei muuttoa	Lähimuutto: maalle vs. muualle	Kaukomuutto: maalle vs. muualle
Vakio	-5.589	-1.302	-2.065	-4.520
Henkilökohtaiset tekijät				
Ikä	0.067**	-0.081**	0.022*	0.098**
Ikä ²	-0.102**	0.047**	-0.010	-0.079**
Nainen	0.278**	0.019	0.023	0.079
Koulutus (alle keskiaste)				
Keskiaste	-0.079	0.086	-0.149**	-0.170**
Korkea	-0.134	0.357**	-0.289**	-0.520**
Toiminta (työllinen)				
Työtön	0.115	0.443**	-0.145**	0.132*
Opiskelija	0.415*	0.641**	-0.416**	-0.185**
Eläkeläinen	0.430*	0.172	-0.091	0.274**
Muu työv. ulkop.	-0.052	0.554**	-0.138*	0.063
Vastavalmistunut	0.305	0.148	-0.023	-0.178*
Tulot	-0.019**	0.002	-0.013**	-0.008**
Asunto	-0.434**	-0.323**	-0.153**	-0.149**
Auto	0.379**	0.069	0.234**	0.210**
Ruotsinkielinen	0.367	-0.229	0.587**	-0.020
Pendelöi	0.279*	0.721**	-0.362**	-0.105
Muuttokokemus	1.190**	1.061**		
Asuu synnyinmaakunnassa			0.164**	-0.125**
Perhetekijät				
Naimisissa	-0.021	-0.284**	0.206**	0.301**
Lasten lukumäärä			0.054*	0.107**
Lapset (ei alle 18-v. lapsia)				
vain 0-6-v. lapsia	-0.148	-0.452**	0.138*	0.019
7-18-v. lapsia	-0.611**	-0.431**	-0.079	-0.147
Asuntokunnan koko (ei muutosta)				
Kasvanut	1.028**	0.980**	0.175**	0.373**
Pienentynyt	0.689**	1.153**	-0.182**	0.059
Asumisen ahtaus	0.140*	0.073		
Puoliso työllinen	-0.415**	-0.153**	-0.052	-0.004
Puoliso korkeasti koulutettu	-0.232	0.155	-0.158**	-0.294**
Lähtöalueen ominaisuudet				
Työttömyysaste	0.019	0.005	-0.033**	0.012*
Asuntojen hinnat			-0.562	1.363**
Aluetyyppi (maaseutu)				
Kaupunki	-0.341**	0.057	-0.168**	-0.600**
Taajaan asuttu	-0.210	0.085	-0.270**	-0.194**
Alue (Uusimaa)				
Etelä-Suomi			1.747**	-0.453**
Itä-Suomi			2.898**	-0.457**
Väli-Suomi			1.879**	-0.311**
Pohjois-Suomi			1.919**	-0.588**
N		27 371	17 918	10 906

*/** tilastollisesti merkitsevä 10/5 % merkitsevyystasolla.

den ikään saakka⁷, minkä jälkeen se alkaa laskea. Tämä heijastelee yleistä muuttoaktiivisuuden pientymistä iän myötä; mitä vanhempi ihminen, sitä harvemmin hän muuttaa. Muilla alueilla iän ja muuttoalttiuden välinen yhteys on totutun kaltainen, eli ikämuuttuja saa negatiivisen kertoimen. Todennäköisyys muuttaa muille alueille on suurin alle 20-vuotiailla ja pienenee tämän jälkeen (epälineaarisuuden vuoksi) hidastuvalla vauhdilla.

Maaseudulle muuttajat poikkeavat ”tyypillisistä” muuttajista koulutuksen suhteen: koulutus ei ole tilastollisesti merkitsevä muuton selittäjä. Muille alueille suuntautuvissa muutoissa koulutuksella on odotettu positiivinen vaikutus: korkeasti koulutetuilla suhteellinen ”riski” muuttaa (vs. olla muuttamatta) on 1,4-kertainen alle keskiasteen koulutuksen saaneisiin verrattuna.⁸ Opiskelijoiden yleinen muuttoalttius on suuri. Työttömien ja työvoiman ulkopuolisten maaseudulle muuton todennäköisyys ei eroa merkittävästi työllisten vastaavasta, sen sijaan muille alueille muuttajien joukossa on keskimääräistä enemmän työttömiä ja muita työvoiman ulkopuolisia. Mielenkiintoista on myös huomata, että eläkkeellä olo lisää maallemuuton todennäköisyyttä, mutta ei ole merkitsevä selittäjä muille alueille suuntautuvissa muutoissa. Maaseudulle muuton todennäköisyys laskee tulojen nousun myötä. Esimerkiksi tulojen 3. kvartiilissa todennäköisyys muuttaa maalle on 0,78-kertainen verrattuna tulojen 1. kvartiiliin. Auton hallinta lisää maallemuuton todennäköisyyttä, eli auto näyttää olevan tärkeä muuttoa mahdollistava tekijä.

Muilla alueilla tulotaso tai auto eivät ole tilastollisesti merkitseviä muuton selittäjiä. Hieman yllättäen vastavalmistuneet eivät ole muita muuttoalttiimpia. Osin tämä voi johtua muuttajan määrittelystä⁹, osittain opiskelu-uran päätyminen voi tulla kontrolloiduksi jo opiskelijamuuttujan avulla¹⁰. Myöskään äidinkielen vaikutus ei ole tilastollisesti merkitsevä, vaikkakin ruotsinkielisyys saa maallemuutossa positiivisen ja muualle muutossa negatiivisen kertoimen. Odotusten mukaisesti omistusasuminen pienentää ja aikaisempi muuttokokemus sekä pendelöinti lisäävät muuttamisen todennäköisyyttä kohdealueesta riippumatta.

Perhetekijät vaikuttavat muuttopäätökseen. Vaikka puolison olemassaolon on yleensä havaittu pienentävän muuttamisen todennäköisyyttä, maaseudulle muutossa se ei ole merkitsevä tekijä. Sen sijaan muille alueille muutossa negatiivinen relaatio on selkeä. Myös puolison työtilanne vaikuttaa; työllinen puoliso pienentää yleistä muuttoaktiivisuutta. Puolison korkea koulutus saa negatiivisen etumerkin maallemuutossa ja positiivisen muualle muutossa. Vaikka vaikutus ei ole tilastollisesti merkitsevä, tulos tukee aikaisemmin todettua koulutusvaikutusta. Maaseudulle suuntautuvissa muutoissa alle kouluikäiset lapset eivät toimi muuton esteenä. Sitä vastoin muille alueille muuttoon 0–6-vuotiailla lapsilla on selvä ehkäisevä vaikutus: muuttamisen todennäköisyys on noin 35 % alhaisempi kuin muutoin samanlaisilla henkilöillä, joilla ei ole alle kouluikäisiä lapsia. Odotusten mukaisesti kouluikäiset lapset pie-

⁷ Todennäköisyys on laskettu ikämuuttujien arvoja muuttamalla, muut muuttajat on pidetty keskiarvoissaan.

⁸ Riskisubteet saatavissa tutkijalta pyydettyäessä.

⁹ Jos on valmistunut esimerkiksi 1994, valmistumisen ja potentiaalisen muuton väliin jää 2–3 vuotta.

¹⁰ Esimerkiksi juuri valmistuneiden pääasiallinen toiminta voi tilastoissa olla vielä opiskelijaa.

nentävät muuttoaktiivisuutta, eikä vaikutus ole riippuvainen kohdealueesta. Muuttoa edeltävä asumisen ahtausta on merkitsevä muuttopäätöstä selittävä tekijä maalle suuntautuvissa muutoissa: mitä enemmän asukkaita on huonetta kohti, sen todennäköisempää on maaseudulle muutto. Muilla alueilla asumisen ahtaudella ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Perheeseen tai muutoin samaan asutukseen kuuluvien henkilöiden määrän muuttuessa yleinen muuttoalttius lisääntyy. Maallemuutossa asutuksen koon kasvamisella on pienentymistä suurempi vaikutus, kun taas muille alueille suuntautuvissa muutoissa pienentymisen vaikuttaa voimakkaammin. Lähtöalueen tyyppi vaikuttaa muuttamisen todennäköisyyteen siten, että kaupungeissa asuvat muuttavat harvemmin maalle. Taajaan asutut kunnat saavat myös negatiivisen kertoimen, mutta vaikutus ei ole tilastollisesti merkitsevä. Myöskään alueen työttömyysaste ei ole tilastollisesti merkitsevä selittäjä maaseudulle suuntautuvissa muutoissa. Muille alueille muutoissa lähtöalueen ominaisuudet eivät ole merkitseviä, eli nämä muuttajat eivät näyttäisi eroavan ei-muuttajista ainakaan tässä käytettyjen alueellisten tekijöiden suhteen.

4.2 Muuttajien eroavuus muuttokohteen mukaan

Seuraavaksi tarkastellaan toisen otoksen avulla pelkästään muuttajia, eli tarkastelukohteena on maalle vs. muualle muutto. Edellä suoritus- ja ei-muuttajien ja muuttajien vertailussa saatiin viitteitä siitä, että maalle ja muualle muuttajien välillä voisi olla eroja. Nyt muuttajien ominaisuuksia ja niiden eroja muuttokohteen mukaan pyritään hahmottamaan tarkemmin. Tarkasteluissa erotellaan lähimuutot

(maakunnan sisällä) ja kaukokuutot (maakuntien välillä), sillä pidemmän matkan muutot ovat usein työmarkkinasidonnaisia ja lyhyen matkan muutot ovat enemmän yhteydessä perhe- tai asumistekijöihin (Korkiasaari 1991). Myös esimerkiksi varttuneempien ihmisten muutossa voi olla eroja matkan pituuden suhteen (ns. paluumuutto). Analyysissä käytetään logit-malleja, joissa selitettävä muuttuja on kaksiluokkainen: 0 = muualle muutto ja 1 = maallemuutto. Estimointitulokset on raportoitu taulukossa 1.

4.2.1 Lähimuutot

Saman maakunnan sisällä tapahtuvia muuttoja tarkastellaan taulukon 1 kolmannessa sarakkeessa (”lähimuutto”). Lähialueille suuntautuvissa muutoissa maallemuuton todennäköisyys nousee melko suoraviivaisesti iän myötä, sillä epälinearisuutta kuvaava termi ei ole tilastollisesti merkitsevä. Myöskään sukupuoli ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Molemmat koulutusmuuttajat saavat tilastollisesti merkitsevän negatiivisen kertoimen; esimerkiksi korkeasti koulutettujen maallemuuton todennäköisyys on 0,75-kertainen alle keskiasteen koulutuksen saaneisiin nähden. Työllisten todennäköisyys muuttaa maalle on suurempi kuin muissa työmarkkina-asemissa olevien, lukuunottamatta eläkeläisiä. Opiskelijat, työttömät ja työvoiman ulkopuoliset muuttavat todennäköisemmin muille alueille. Valmistuminen ei ole tilastollisesti merkitsevä muuttokohteen selittäjä.

Tulojen vaikutus maallemuuttoon on negatiivinen, eli maallemuuttajat ovat muita muuttajia pienempituloisia. Lisäksi maaseudulle muuttajat ennen muuttoa asuvat harvemmin omistusasunnossa. Myös pendelöijän lähimuut-

to suuntautuu todennäköisemmin muualle kuin maaseudulle. Auton omistamisen vaikutus sen sijaan on positiivinen; autollisten todennäköisyys muuttaa maaseudulle on 26 % suurempi autottomiin verrattuna. Myös äidinkielenään ruotsia puhuvilla maallemuuton todennäköisyys on suurempi. Lisäksi mikäli henkilö asuu synnyinmaakunnassaan, lähimuuton kohteena on todennäköisemmin maaseutumainen kunta. Perhesiteiden ja maalle muuttamisen yhteys tulee jälleen selvästi esiin. Sekä puolison olemassaolo että lasten määrä lisäävät todennäköisyyttä muuttaa maalle. Puolison työllisyys ei vaikuta tilastollisesti merkitsevästi muuttokohteeseen, mutta puolison korkea koulutus vähentää maallemuuttoa. Lasten määrän vaikutus heijastelee osin myös asuinoloja, sillä jos muuttoa edeltävä asumisen ahtaus (asukkaita/huone) otetaan malliin mukaan, lasten lukumäärän tilastollinen merkitsevyys poistuu (tulosta ei raportoitu). Lasten iällä on merkitystä; muutto läheiselle maaseudulle tehdään todennäköisimmin kun lapset ovat alle kouluikäisiä. Tarkempi iän tarkastelu osoittaa, että maalle muutetaan nimenomaan kun lapset ovat vielä pieniä, alle 3-vuotiaita; 3–6-vuotiaiden lasten olemassaololla ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta (tulosta ei raportoitu). Asuntokunnan koon muutos vaikuttaa: asuntokunnan kasvaessa maallemuuton todennäköisyys lisääntyy ja samassa huoneistossa asuvien määrän laskiessa muutto suuntautuu todennäköisemmin muualle. Kasvun positiivinen vaikutus voi liittyä perheen perustamiseen (esim. puolisoitten yhteenmuuttoon), mutta luultavammin se heijastelee lasten lukumäärän muutosta. Sen sijaan pienentymisen negatiivinen kerroin voi kuvastaa erilaisia elämäntilanteen muutoksia, esim. avioeroa, leskeksi jäämistä tai lasten kotoa muuttoa.

Muuttokohteen valinnassa on alueellisia eroja. Mitä korkeampi työssäkäyntialueen työttömyysaste, sitä todennäköisemmin lähimuutto suuntautuu muualle kuin maaseudulle. Koska työttömyysaste ainakin osin heijastaa alueen työmahdollisuuksia, tulos on varsin järkeenkäypä. Asuinmaakunnan asuntojen hinnoilla ei lähialuemuutoissa ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Jos muuttoa edeltävä asuinpaikka on kaupunki tai taajaan asuttu kunta, muutto todennäköisesti suuntautuu muualle kuin maaseudulle. Erityisen paljon muuttokohteeseen vaikuttaa se, missä päin maata asuu; Uudellamaalla maaseudulle muuton todennäköisyys on selvästi muita alueita pienempi. Sama tulos saadaan, mikäli suuralueiden sijasta kaikki maakunnat laitetaan malliin (tulosta ei raportoitu). Osin tämä johtunee siitä, että maaseutumaisia kuntia on Uudellamaalla vain muutama, eli vähemmän kuin muilla alueilla.

4.2.2 Kaukumuutot

Kaukumuuttoja koskevat tulokset on raportoitu taulukon 1 neljännessä sarakkeessa ("kaukumuutto"). Maakuntien välisissä muutoissa iän vaikutus on positiivinen ja epälineaarinen: maallemuuton todennäköisyys nousee aina noin 60 vuoteen saakka, minkä jälkeen se alkaa lievästi laskea. Sukupuolella ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Maaseudulle muuton todennäköisyys jälleen laskee koulutuksen myötä: korkeasti koulutettujen todennäköisyys muuttaa maalle on peräti 40 % pienempi kuin alle keskiasteen koulutuksen saaneiden. Toisin kuin lyhyen matkan muutoissa erityisesti asuinmaakuntaa vaihtavien eläkeläisten, mutta myös työttömien, todennäköisyys muuttaa maalle on muita suurempi. Eri työmarkkina-asemassa olevista opiskelijoiden

maallemuuton todennäköisyys on kaukokuutoissa kaikkein pienin. Lähimuuttojen tapaan myös kaukokuutoissa tulot ja omistusasuminen saavat tilastollisesti merkitsevän negatiivisen kertoimen. Kaukokuutoissa valmistuminen vaikuttaa muuttokohteeseen: vastavalmistuneet muuttavat todennäköisemmin muualle kuin maaseudulle. Autolliset muuttajat suuntaavat jälleen todennäköisemmin maalle. Toisin kuin lähimuutoissa, pendelöinti tai äidinkieli eivät ole tilastollisesti merkitseviä selittäjiä.

Mikäli pitkän matkan muuttaja asuu ennen muuttoa synnyinmaakunnassaan, muutto suuntautuu todennäköisemmin muualle kuin maaseudulle. Tämä heijastelee todennäköisesti opiskelemaan lähtevien tai muutoin itsenäistyvien nuorten muuttoja. Toisaalta kääntäen em. tarkoittaa myös sitä, että mikäli muuttaja ei asu synnyinmaakunnassaan, pitkän matkan muutto suuntautuu todennäköisemmin maaseudulle. Ainakin osittain tulos kertonee paluumuutosta. Perheelliset muuttavat maakuntarajan ylittävissäkin muutoissa todennäköisemmin maalle; muut tekijät vakioiden pariskuntien maallemuuton todennäköisyys on 35 % suurempi kuin yksinäisten ihmisten. Myös perheen koolla on vaikutusta, maallemuuton todennäköisyys lisääntyy lasten lukumäärän myötä. Kuten lyhyen matkan muutoissakin, asumisen ahtaus ennen muuttoa on merkitsevä muuttokohteen selittäjä: mitä enemmän asukkaita on huonetta kohden, sitä todennäköisemmin muutetaan maaseudulle (tulosta ei raportoitu). Lähimuutoista poiketen lasten lukumäärä pysyy kaukokuutoissa merkitsevästi selittäjänä asumisväljyyden huomioimisen jälkeenkin. Lasten iällä taas ei kaukokuutoissa ole merkitystä. Asuntokunnan koon muutos vaikuttaa, mutta hieman eri tavalla kuin lähelle tehtävis-

sä muutoissa: pienentyminen ei ole merkitsevä selittäjä, mutta samassa asunnossa asuvien määrän lisääntymisen myötä maaseudulle muuttamisen todennäköisyys lisääntyy. Aikaisempaan tapaan puolison korkea koulutus lisää muualle muuton todennäköisyyttä. Työllisellä puolisoilla ei ole tilastollisesti merkitsevästi vaikutusta.

Kaukokuutoissa lähtöalueen työttömyysoasteen ja maallemuuton välillä on positiivinen yhteys. Syy tähän ei ole itsestään selvä, mutta ainakin osin tulos voi johtua korkean työttömyyden alueilta keskusten liepeille muuttavien asuinpaikan valinnasta. Toisaalta ilmiö voi viitata myös maalle muuttavien eläkeläisten ja työttömien lähtöalueisiin. Aluetyyppi vaikuttaa muuttokohteeseen: kaupungissa tai taajaan asutussa kunnassa asuvien todennäköisyys muuttaa maalle on muita pienempi. Osittain tulos on aluesidonnainen, sillä jos maantieteellistä sijaintia ei oteta huomioon (eli aluemuuttajat otetaan pois), taajaan asutuissa kunnissa asuvien maallemuuton todennäköisyys ei poikkea maaseudulla asuvien vastaavasta (tulosta ei raportoitu). Maaseudulle muuttamisen todennäköisyys lisääntyy lähtömaakunnan asuntojen hintatason myötä. Osin asuntohinnat heijastanevat muuttajan maantieteellistä sijaintia, ja nimenomaan Uudenmaan vaikutusta, sillä Uuteenmaahan verrattuna muilla alueilla asuvien maalle muuttamisen todennäköisyys on pienempi. Toisin sanottuna Uudeltamaalta poisuuttavat suuntaavat todennäköisemmin maalle. Sama tulos saadaan, jos suuralueiden sijasta kaikki maakunnat laitetaan malliin.

5. Yhteenveto

Tutkimuksessa keskityttiin tulomuuttoon ja erityisesti maaseudulle muuttavien ominai-

suuksiin. Aineistona oli laaja yksilöaineisto, joka sisältää monipuolisia tietoja yksilöiden henkilökohtaisista ominaisuuksista, perhesihteistä ja asuinpaikasta, mutta ei sisällä tietoja muuton syistä, eikä esim. henkilön arvoista. Tutkimuksen tavoitteena oli hahmottaa, millaisia maallemuuttajat ovat. Sekä maaseudulle muuttajien eroavuutta ei-muuttajista että maaseudulle ja muualle muuttajien eroja haluttiin tutkia. Tämän vuoksi käytettiin kahta eri otosta: toinen sisälsi muuttajia ja ei-muuttajia, toinen otos koostui pelkästään muuttajista. Ekometriset tarkastelut suoritettiin multinomial logit- ja logit-malleilla. Tietojeni mukaan maallemuuttajien ominaisuuksia ei aikaisemmin ole Suomessa tutkittu nyt käytettävän aineiston mittakaavassa.

Tulosten mukaan maaseudulle muuttajat eroavat monessa suhteessa muusta väestöstä ja osin erot ovat totutusta poikkeavia. Erityisesti iän, koulutuksen, työmarkkina-aseman ja perhetekijöiden suhteen maallemuutto on eri tavalla valikoivaa kuin muuttoliike yleensä. Esimerkiksi nuoret, joiden on tyypillisesti havaittu olevan kaikkein muuttoalttiimpia, muuttavat maalle keskimääräistä vähemmän. Myöskään koulutus tai työttömyys eivät kannusta muuttamaan maaseudulle. Toisaalta maaseudulle muuttajat eivät perhesuhteiltaan poikkea väestöstä keskimäärin, eli perhesiteet eivät toimi maallemuuton esteenä. Lisäksi mm. ahtaammin asuminen näyttää olevan tärkeä maallemuuton motiivi.

Vaikka muuttajista puhutaan usein homogeenisena massana, kaikki muuttajat eivät ole samanlaisia. Maaseudulle ja muille alueille muuttajat poikkeavat toisistaan selkeästi esim. asumis- ja perhetekijöiden suhteen; mm. perheellisyys, lasten lukumäärä, asuntokunnan

koon kasvu ja omistusasumattomuus työntävät muuttajia maaseutukuntiin. Maaseudulle muutto näyttää liittyvän tiettyihin elämänvaiheisiin. Kun muuttaminen yleensä tapahtuu opiskelua ja työuran alkuvaiheilla, maallemuutto ajoittuu toisaalta perheuran alkupäähän ja toisaalta työelämästä irtautumisen tienoille. Tässä on eroja muuttomatkan pituuden mukaan: läheiselle maaseudulle muuttajat ovat tyypillisesti nuoria lapsiperheitä, ja muutto tehdään kun lapset ovat vielä alle kouluikäisiä. Pitkän matkan maallemuuttajat sen sijaan ovat muita muuttajia useammin eläkkeellä. Myös työttömillä kaukomuuttajilla kohteena on useimmiten maaseutu.

Edullisemmän asumisen lisäksi perheet todennäköisesti hakevat maalta lapsille turvallista kasvuympäristöä. Osin tulokset myös heijastanevat eläkeläisten ja eläkeikää lähestyvien työttömien (ns. eläkeputkessa olevien) paluuta juurilleen. Toisaalta maaseudun rauhallinen elämäntyyli voi muutoinkin viehättää varttuneempia. Osaltaan tutkimuksen tulokset vahvistavat aikaisempien kyselytutkimusten havaintoja maaseudun vetovoimatekijöistä, sillä asumiseen liittyvät tekijät ovat ilmeisen tärkeitä maallemuuton vaikuttimia.

Tutkimus tuotti uutta tietoa maaseudulle muuttajista, mutta useita kiinnostavia tarkasteluja jäi vielä tekemättä. Esimerkiksi muuttajien jako lähtöalueen perusteella voisi antaa lisäinformaatiota eri alueille muuttavien eroista ja paremmin selittää osan havainnoista. Lisäksi paneelimuotoisen aineiston käyttö voisi olla aiheellista; näin saataisiin tietoa pidemmältä ajanjaksolta. Myös mahdollisia maantieteellisiä eroja maallemuuttajien ominaisuuksissa voitaisiin tutkia tarkemmin. □

Kirjallisuus

- Aho, S. ja Ilola, H. (2002): *Hyvien osaajien aluepreferenssit ja liikkuvuus*. Lapin vetovoima-tutkimusprojektin raportti. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja, B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 39. Rovaniemi.
- Avikainen, A., Vallström, A. ja Tervo, H. (2001): Toistuvaismuutto ja siihen vaikuttavat tekijät Suomessa. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 2/01.
- Baltagi, B. (1995): *Econometric Analysis of Panel Data*. Chisester, UK, Wiley.
- Champion, T. (1998): Studying counterurbanisation and the rural population turnaround. Teoksessa Boyle, P. ja Halfacree, K. (1998): *Migration into rural areas. Theories and issues*. John Wiley & Sons Ltd, GB, pp. 21–40.
- Glesbygdverket (2001): *Årsbok 2001*. Glesbygdverket. Stockholm.
- Greene, W. H. (1997): *Econometric Analysis* (3rd edition). Prentice Hall, New Jersey.
- Haapanen, M. (1998): *Internal Migration and Labour Market Transitions of Unemployed Workers*. Government Institute for Economic Research, Helsinki.
- Haapanen, M. (2002): *Labour Migration and Wages*. University of Jyväskylä, Reports from the School of Business and Economics N:o 29/2002 (licentiate thesis). Jyväskylä.
- Haliseva-Soila, M. (1993): *Maaseudun uudet asukkaat*. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki. Julkaisusarja A:2. Seinäjoki.
- Hanell, T., Aalbu, H. ja Neubauer, J. (2002): *Regional Development in the Nordic Countries 2002*, Nordregio Report 2002:2.
- Havén, H. (toim.) (1999): *Education in Finland 1999*, Statistics and Indicators. Tilastokeskus. Helsinki.
- Heikkilä, M., Rintala, T., Airio, I. ja Kainulainen, S. (2002): *Hyvinvointi ja tulevaisuus maalla ja kaupungissa*. Stakes Tutkimuksia 126.
- Heinonen, J. (2000): *Mistä uusia yrittäjiä maaseudulle? Pubeenvuoro maaseutuyrittäjyydestä*. Turun kauppakorkeakoulu, Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus. Tutkimusraportteja B12/2000.
- Hunnakko, P. ja Palm, J. (2002): *Suurten ikäluokien eläkeläisten maallemuuttopotentiaali*. Vaasan yliopisto, Levón-instituutti, Seinäjoki. Julkaisu No 100. Vaasa.
- Häkkinen, I. (2000): *Muuttopäätös ja aluevalinta Suomen sisäisessä muuttoliikkeessä*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, tutkimuksia 65.
- Hämäläinen, K. ja Böckerman, P. (2002): *Regional labour market dynamics, housing and migration*. VATT-keskustelualoitteita 284.
- Kauhanen, M. ja Tervo, H. (2002): Who moves to depressed regions? An analysis of migration streams in Finland in the 1990s. *International Regional Science Review*, 25, 2, 200–218.
- Korkiasaari, J. (1991): *Liikkuvuus ja rakennemuutos*. Työministeriö, Työpoliittinen tutkimus 11, Helsinki.
- Krugman, P.R. (1991): Increasing returns and economic geography. *Journal of Political Economy*, vol. 99, pp. 483–499.
- Laakso, S. (1998): *Alueiden välinen muutto Suomessa. Muuttajien sopeutuminen työ- ja asuntomarkkinoille vuosina 1993–1996*. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 1998:4.
- Lehtonen, H., Hirvonen, J. ja Eerola, E. (1996): *Asumisen ja työn kytkennät II. Pendelöinti ja sen ohjaukseen*. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Julkaisu B 73.
- Mincer, J. (1978): Family Migration Decisions. *Journal of Political Economy*, vol. 86, pp. 749–773.
- Mäntylä, K. (1998): Haja-asutusalueen houkuttavuus asuinympäristönä kasvussa. *Kuntapuntari* 5/1998.
- Nivalainen, S. (2000): *The Effects of Family Life Cycle, Family Ties and Distance on Migration: Micro Evidence from Finland*. Jyväskylän yliopisto, Taloustieteiden tiedekunta. Working Paper 215.

- Nivalainen, S. (2003): Determinants of Family Migration: short moves vs. long moves. *Journal of Population Economics* (tulossa).
- Palomaki, M. (1991): Units of Settlement Systems and Postwar Urbanization in Finland. Teoksessa: Bannon, M. J., Bourne, L. S. ja Sinclair, R. (toim.): *Urbanization and Urban Development. Recent Trends in a Global Context*. Service Industries Research Centre, Department of Regional and Urban Planning, University College, Dublin, Ireland.
- Paunikallio, M. (1997): *Kuka jää maaseudulle? Maaseudun nuorten näkemyksiä maaseudusta asuin-, työ- ja elinympäristönä*. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Seinäjoki. Sarja B:17.
- Pehkonen, A. (2002): Maallemuuttajat. Esitys Sisäministeriön maallemuuttoseminaarissa 29.5.2002.
- Pekkala, S. (2002): Migration and Individual Earnings in Finland: A Regional Perspective. *Regional Studies* 36, 1, 13–24.
- Pekkanen, J., Maijala, O., Piispanen, E. ja Lehtonen, H. (1997): *Maaseudun kilpailukykyisyys asuinympäristönä. Esimerkkinä Hämeenlinnan seutu*. Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos. Espoo.
- Ritsilä, J. (2001): *Studies on the Spatial Concentration of Human Capital*. Jyväskylä Studies in Business and Economics, Doctoral Dissertation, University of Jyväskylä.
- Sjaastad, L.A. (1962): The Costs and Returns of Human Migration. In Richardson H. W. (ed.) *Regional Economics*. The University Press, Glasgow.
- Tervo, H. (2000): Post-migratory Employment Prospects: Evidence from Finland. *Labour*, vol. 14, pp. 331–350.
- Tilastokeskus (1997): Alueluokitukset. Kunnat 1997. Käsikirjoja.
- Vartiainen, P. (1997): *Muuttoliikkeen uusi kuva*. Sisäasiainministeriö, Aluekehitys-osaston julkaisu 4.

LIITE

Muuttajien keskiarvot 1. ja 2. otoksessa (ref. = vertailuryhmä)

Muuttuja	Keskiarvo (1. otos)		Keskiarvo (2. otos)	
	Ei-muuttajat	Muuttajat	Maalle	Muualle
<i>HENKILÖKOHTAISET OMINAISUUDET</i>				
Ikä	45.2	34.8	34.7	34.0
Ikä2	22.0	13.5	13.3	12.9
Nainen	0.53	0.55	0.52	0.54
Koulutus (ref. alempi kuin keskiaste)				
Keskiaste	0.47	0.54	0.56	0.55
Korkea	0.15	0.19	0.13	0.21
Toiminta (ref. työllinen)				
Työtön	0.13	0.18	0.23	0.18
Opiskelija	0.03	0.12	0.10	0.13
Eläkeläinen	0.20	0.08	0.08	0.06
Muu työv. ulkop.	0.04	0.06	0.09	0.06
Tulot (1000 €)	17.4	14.8	13.1	15.1
Asunto	0.73	0.46	0.40	0.46
Vastavalmistunut (valmistunut 1994 tai 1995)	0.03	0.11	0.09	0.12
Auto	0.48	0.46	0.51	0.45
Ruotsinkielinen	0.05	0.04	0.03	0.03
Pendelöi	0.16	0.24	0.18	0.26
Muuttokokemus	0.16	0.54	0.55	0.59
<i>PERHETEKIJÄT</i>				
Naimisissa	0.74	0.62	0.71	0.61
Lasten lukumäärä	0.73	0.56	0.84	0.66
Lapset (ref. ei alle 18-v. lapsia)				
vain 0–6-v. lapsia	0.19	0.23	0.34	0.22
7–18-v. lapsia	0.21	0.10	0.11	0.10
Asuntokunnan koko (ref. ei muuttunut)				
Kasvanut	0.10	0.32	0.32	0.33
Pienentynyt	0.14	0.23	0.28	0.25
Asumisen ahtaus (asukkaita/huone)	0.95	1.06	1.27	1.20
Puoliso työllinen	0.48	0.37	0.38	0.38
Puoliso korkeasti koulutettu	0.12	0.12	0.10	0.13
<i>LÄHTÖALUEEN OMINAISUUDET</i>				
Työttömyysaste	19.8	19.6	20.5	19.5
Asuntojen hinnat (suhteessa koko maahan)	0.92	0.92	0.89	0.94
Aluetyyppi (ref. maaseutu)				
Kaupunki	0.60	0.65	0.54	0.68
Taajaan asuttu	0.16	0.14	0.14	0.14
Alue (ref. Uusimaa)				
Etelä-Suomi	0.36	0.36	0.33	0.32
Itä-Suomi	0.14	0.14	0.24	0.12
Väli-Suomi	0.14	0.13	0.14	0.12
Pohjois-Suomi	0.10	0.10	0.13	0.12
N	25 436	1 935	6 112	22 712